

Jamsheer, Hassan A.

Katedra Studiów Bliskowschodnich Instytutu Historii Uniwersytetu Łódzkiego

Dzieje Najnowsze 34/2, 239-240

2002

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Katedra Studiów Bliskowschodnich Instytutu Historii Uniwersytetu Łódzkiego

W październiku 2000 r., rektor Uniwersytetu Łódzkiego, prof. dr hab. Stanisław Liszewski, zatwierdził wcześniejszą uchwałę Rady Wydziału Filozoficzno-Historycznego, dotyczącą powołania Katedry Studiów Bliskowschodnich zamiast dotychczasowej Pracowni Studiów Bliskowschodnich. Jej kierownikiem został prof. dr hab. Hassan Jamsheer. Stanowi to znaczący moment w prawie dwudziestoletnich wysiłkach na rzecz nadania pełnego statusu akademickiego wspomnianym studiom, pokrywającym się z szeroko rozumianymi studiami arabistycznymi i islamistycznymi.

Ideę tę zapoczątkowano w 1982 r. w Międzyuczelnianym Instytucie Nauk Politycznych przy Uniwersytecie Łódzkim badaniami naukowymi i ofertą dydaktyczną z zakresu myśli społeczno-politycznej oraz stosunków międzynarodowych Bliskiego Wschodu. Wiele kwestii o charakterze metodologicznym i merytorycznym należało przedyskutować i rozstrzygnąć wspólnie ze specjalistami z Zakładów Historii Myśli Politycznej (kierowanego przez prof. dra hab. Andrzeja Feliksa Grabskiego) i Stosunków Międzynarodowych (kierowanego przez prof. dra hab. Zdzisława Grzelaka) wspomnianego Instytutu. Działalność tę kontynuowano od listopada 1991 r. na Wydziale Filozoficzno-Historycznym UŁ.

Ważne dla naszych rozważań pojęcie „świat arabski” oznacza kraje arabskie północnej Afryki i południowo-zachodniej Azji, położone między Oceanem Atlantyckim na zachodzie a Zatoką Perską na wschodzie oraz między Morzem Śródziemnym na północy a Morzem Arabskim na południu. Świat arabski określa się inaczej jako kraje należące do powstałej w 1945 r. Ligi Państw Arabskich, zrzeszającej obecnie: Algierię, Arabię Saudyjską, Bahrajn, Dżibuti, Egipt, Irak, Jemen, Jordanię, Katar, Kuwejt, Liban, Libię, Maroko, Mauretanię, Oman, Organizację Wyzwolenia Palestyny, Somalię, Sudan, Syrię, Tunezję i Zjednoczone Emiraty Arabskie. Znaczenie świata arabskiego wynika z kilku względów. Jest to obszar stanowiący kolebkę trzech religii monoteistycznych (islam, chrześcijaństwo, judaizm), zmieniony przez ruchy niepodległościowe XX w., zwłaszcza po II wojnie światowej. To tam rozgorzał konflikt palestyński, powstało państwo izraelskie i wybuchły kolejne wojny arabsko-izraelskie (a więc wojna arabsko-izraelska z 1948-1949 r., konflikt sueski z 1956-1957 r., wojna czerwcową z 1967 r., wojna październikowa z 1973 r., wojna libańska z 1982 r., wreszcie „intifady” (tzn. powstania ludności okupowanego obszaru Zachodniego Brzegu Jordanu i Strefy Gazy) z lat 1988-1993 oraz 2000 i 2001.

Z kolei „świat islamu” to pojęcie cywilizacyjno-kulturowe, którego zasięg geograficzny pokrywa się zasadniczo z przynależnością do Konferencji Islamskiej. Państw-członków tej powstałej formalnie w 1971 r. organizacji jest obecnie 45, w tym wymienione państwa arabskie. Należą więc do tej organizacji również kraje Azji Środkowej (w tym obecne postradzieckie republiki tego obszaru, z wyjątkiem Armenii i Gruzji) i Wschodniej oraz niektóre państwa Af-

ryki Zachodniej. Najważniejszymi krajami są tu: Indonezja, Pakistan, Afganistan, Iran i Turcja. Kilkudziesięcimilionowe „mniejszości” muzułmańskie zamieszkują w Indiach i Chinach.

Świat islamu to kilkadziesiąt krajów (z ludnością przekraczającą obecnie miliard osób) i kilkanaście wieków historii, związanej w swoich początkach z powstaniem monoteistycznej religii, która łączy wiarę z systemem państwowo-prawnym, etyką, kulturą i cywilizacją. Nowa wiara była zarazem ideologią, która zjednoczyła w jedną społeczność i jedno państwo uprzednio rozbite i zwalczające się plemiona. Na gruncie tej religii powstało — szczególnie od czasów odrodzenia arabsko-muzułmańskiego, tj. od XIX w. — wiele społeczno-politycznych doktryn. Warto także odnotować wzrost zainteresowań tym światem w ciągu ostatnich trzech dekad — przede wszystkim w związku z wydarzeniami w Iranie, Afganistanie i Algierii, oraz nasileniem się islamskiego radykalizmu politycznego.

Jest rzeczą naturalną, że nie można ze względów praktycznych badać całego wskazanego obszaru problemowego, obejmującego dziesiątki krajów arabskich i muzułmańskich oraz kilkanaście wieków historii. W wyniku starannej selekcji badaniami objęto zarówno współczesne stosunki międzynarodowe i regionalne państw Bliskiego Wschodu, jak i doktrynę islamu oraz nowsze doktryny oparte na tej religii.

Stosowano przy tym różne metody badawcze, uwzględniające specyfikę poszczególnych specjalności nauki historii (w tym: historii politycznej, historii stosunków międzynarodowych, historii ruchów społecznych, historii myśli społeczno-politycznej). Do najważniejszych problemów metodologicznych wczesnego etapu badań nad problematyką arabsko-muzułmańską należało zagadnienie dwustronnej przekładalności pojęć. Właściwa interpretacja pojęć (zakładając w sposób konieczny pracę i badania nad źródłami) wymaga uwzględnienia różnic lingwistycznych i kulturowych. Jest to tym ważniejsze, iż wiele dzieł z zakresu arabistyki, islamistyki i orientalistyki zostało opracowanych na podstawie źródeł wtórnych, tzn. angielskich, francuskich, niemieckich bądź rosyjskich. Obiektywne, czyli naukowe, podejście wymaga sięgania zarówno do źródeł, jak i bogatej historiografii badanego obszaru geograficznego świata i rozpatrywanej cywilizacji.

W ramach tych badań ukazało się wiele publikacji, m.in.: H. Jamsheer, *Konflikt sueski w stosunkach międzynarodowych 1956-1957*, Wydawnictwo UŁ, Łódź 1987; idem, *Idea jedności w myśli społeczno-politycznej świata arabskiego*, Wyd. UŁ, Łódź 1992; idem, *Jedność arabska: Geneza idei w tradycji wczesnego islamu*, Wyd. Semper, Warszawa 1995; idem, *Ibn Chaldun (1332-1406): Muqaddima — Historia — Historiozofia*, Wyd. Ibidem, Łódź 1998; Radosław Bania, *Polityka Stanów Zjednoczonych Ameryki wobec Bliskiego Wschodu za prezydentury Dwighta D. Eisenhowera (20.01.1953-20.01.1961)*, Wyd. Adam Marszałek, Toruń 2000; Bartosz Wróblewski, *Polityka Stanów Zjednoczonych Ameryki wobec sojuszu egipsko-radzieckiego w latach 1971-1976*, Wyd. Adam Marszałek (w druku).

Jeśli idzie o działalność dydaktyczną jednostki, to prowadzono dotychczas i prowadzi się obecnie zajęcia (seminaria doktorskie, seminaria magisterskie, wykłady monograficzne, pro-seminaria, konwersatoria i ćwiczenia) z historii powszechnej po 1945 r. (zajęcia kursowe, obowiązkowe), z historii stosunków międzynarodowych Bliskiego Wschodu, z historii Bliskiego Wschodu w XX w., z dziejów doktryn politycznych świata arabskiego i islamu, z religioznawstwa (ze szczególnym uwzględnieniem islamu) i (na Wydziale Nauk Politycznych Wyższej Szkoły Humanistycznej w Pułtusk) wykłady z historii stosunków Bliskiego Wschodu z Europą. Warto ponadto wspomnieć o istnieniu przez wiele lat lektoratu z języka arabskiego dla studentów Instytutu Historii UŁ.

Hassan Jamsheer

Łódź